

Калашнікова Марія Володимирівна,
*студентка 3-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*
Науковий керівник: *к. ю. н., доцент,
доцент кафедри цивільного права Некім К. Г.*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ У ЦИВІЛЬНОМУ ОБІГУ

Наразі у мережі «Інтернет» при пошуку видів криптовалют можна натрапити на будь-які, але найвідомішою вважаються Bitcoin, Ethereum, Ripple (XRP), Monero (XMR), Litecoin, Namecoin, Binance Coin (BNB) тощо. Слід зазначити, що загальна кількість різновидів криптовалют сягнула близько 2 000 і хоча криптовалюта вже встигла набути стрімкої популярності, але досі не є достатньо врегульованим у правовому сенсі інститутом [1].

Взагалі криптовалюта (від англійської – cryptocurrency) заснована на математичних принципах децентралізована конвертована валюта, яка захищена за допомогою криптографічних методів, тобто використовує криптографію для створення розподіленої, децентралізованої і захищеної інформаційної економіки. Тобто, це цифрова валюта (і однойменна платіжна система), яка не підтримана якоюсь державою і не має централізованого регулятора. Вона не має фізичних купюр, всі операції проводяться онлайн, хоча можливий обмін на прийняті валюти. У світі легалізували криптоактиви лише декілька країн, серед них – Німеччина, Люксембург, Японія, Канада, Іспанія і Сінгапур [2].

Правовою проблемою криптовалюти в Україні є недостатнє законодавче регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, але 8 вересня 2021 року Верховна Рада України прийняла закон «Про віртуальні активи». Законом визначено поняття «віртуальний актив», згідно з яким, «віртуальний актив – нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може

посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав».

Закон дає більш влучне визначення криптовалюти, на відміну від проекту закону «Про обіг криптовалюти в Україні», який був зареєстрований у 2018 році, але не був ухвалений. Згідно з даним законопроектом, криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду). На думку Некіт К.Г., український законодавець дотримувався вже усталеного у світовій практиці підходу і намагався визнати криптовалюту не грошима, а товаром, і до криптовалютних транзакцій пропонує застосовувати загальні положення про договір міни [3].

Наразі Сальвадор став першою у світі країною, яка визнала біткоїн офіційною валютою. У цій центральноамериканській країні набув чинності закон, згідно з яким ця криптовалюта приймається як платіжний засіб, нарівні з доларом США (розплачуватись їй можна буде за всі товари та послуги). Згідно з вищезазначеним, у розрізі даної роботи вважатимемо біткоїн за офіційну іноземну валюту, оскільки її такою визнав Сальвадор, і розглядати як повноцінний засіб укладення правочинів. Це означає, що надалі у роботі буде проведено аналогію: біткоїн – офіційна іноземна валюта.

Ми хотіли б звернути увагу на такі сфери використання криптовалюти:

- 1) біткоїн як ціна договору купівлі-продажу;
- 2) біткоїн як склад спадщини (проблематика передання, відсутність регулювання нотаріального оформлення заповіту, відумерлість такої спадщини);

По-перше, у ході рекордного зростання ціни біткоїну у 2017 році через інтерес до криптовалюти з боку азіатських інвесторів, який згодом знизився, та у 2021 році через те, що компанія Ілона Маска Tesla Inc. повідомила у своєму річному звіті 8 лютого 2021 року, що придбала цю валюту на суму 1,5 млрд. доларів (1,2 млрд. євро) постала

нагальна потреба запровадження криптовалюти як платіжного засобу (є засобом оплати за всі товари та послуги).

До того ж, компанія Tesla перша серед автовиробників офіційно заявила про можливість оплачувати покупку своїх машин не звичною національною валютою, а біткоїнами. Про початок роботи з біткоїнами голова Tesla Ілон Маск повідомив звичним способом – у Твіттері. А разом уточнив, що для роботи з криптовалютою компанія використовує «відкрите» програмне забезпечення і не займатиметься її конвертацією в інші грошові одиниці.

Згодом Tesla призупинила придбання автомобілів з використанням біткоїну через стурбованість швидкозростаючим використанням викопного палива, особливо вугілля, яке має найгірші показники шкідливих викидів, для майнінгу та операцій з біткоїном. Критики криптовалют вказують також, що на виробництво або «видобуток» (майнінг) біткоїнів йде колосальний обсяг електроенергії, адже підвищення вартості біткоїну підштовхує майнерів до того, щоби включати в свої мережі все більше комп'ютерів.

Тобто, позиція Ілона Маска надає можливість стверджувати про існування можливості оплати договору купівлі-продажу біткоїнами як платіжним засобом. За ст. 691 ЦК України, покупець зобов'язаний оплатити товар за ціною, встановленою у договорі купівлі-продажу, а також вчинити за свій рахунок дії, які відповідно до договору, актів цивільного законодавства або вимог, що звичайно ставляться, необхідні для здійснення платежу. Це означає, що у випадку, якщо громадянин України і компанія Tesla (нерезидент України) встановили у договорі купівлі-продажу біткоїн як валюту виконання грошового зобов'язання (наразі не стосується внутрішньоукраїнського договору), то покупець зобов'язаний оплатити товар у валюті, передбаченій договором за згоди сторін [4].

По-друге, слід враховувати, що сума фінансових активів, яка є складом спадщини, також може виражатися у біткоїнах. Згідно з цим слід запровадити можливість передання спадкоємцю суму грошових коштів, виражену у криптовалюті, за аналогією статті 1228 ЦК України, за якою вкладник має право розпорядитися своїм правом на

вклад у банку (фінансовій установі) на випадок своєї смерті, склавши заповіт або зробивши відповідне розпорядження банку (фінансовій установі).

Слід зазначити, що вклад (депозит) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [4].

Також проблема відсутності регулювання такого виду валюти є неможливість нотаріального оформлення такого заповіту. Згідно зі статтею 34 Закону України «Про нотаріат», нотаріуси вчиняють такі нотаріальні дії як посвідчення правочинів (заповіти). Тому постає питання чи зможе нотаріус посвідчити заповіт, якщо до його складу належатиме сума фінансових активів, виражена у біткоїнах [5].

Необхідно розглянути ймовірний випадок, який характеризується, згідно зі статтею 1227 ЦК України, відсутністю спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття. Орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини зобов'язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою. Тобто, у даній ситуації необхідно надати роз'яснення щодо способу вилучення, форми зберігання отриманих коштів, трансформації або ж залишення у тій же валюті, планів держави на ці кошти [4].

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити однозначний висновок, що держава повинна не лише визначити на законодавчому рівні поняття, ознаки та засади криптовалюти, а й передбачити детальну процедуру укладення договорів, предметом або ж ціною яких є суми, виражені у криптовалюти. У протилежному випадку це призводить до істотних обмежень у праві розпорядження власністю. Також внаслідок вищезазначеного факту тенденція тінізації економіки, втрати надходжень до бюджету та переслідування осіб, які здійснюють операції з віртуальними активами, буде продовжуватися й

надалі.

Література:

1. Скрипник В. Місце криптовалюти в системі об'єктів цивільних прав Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського Кременчуг, 2018. № 1. С. 38–43
2. Чубенко А., Лошицький М., Павлов Д., Бичкова С., Юнін О. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції. Київ: Ваіте, 2018. С. 377.
3. Некіт К. Правова природа криптовалют в Україні: розміркування над законопроектом. URL: <https://blog.liga.net/user/%D0%B5nekit/article/29829>
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
5. Про нотаріат: Закон України № 3425-XII від 02.09.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>